

Teknas innspill til Stortingets behandling: Meld St. 26: Klima i endring – sammen for et klimarobust samfunn

Tekna – Teknisk-naturvitenskapelig forening er den største masterforeningen i Norge, og den største fagforeningen i Akademikerne med over 104 000 medlemmer. Våre medlemmer har mastergrad eller mer fra tekniske og naturvitenskapelige fagområder.

Det haster med klimatilpasning – og politikk som ser klimakutt, klimatilpasning og natur i sammenheng.

Ti år er gått siden forrige stortingsmelding om klimatilpasningspolitikk ble lagt fram og behandlet. Det er ti år som har gitt oss stadig mer alvorlige rapporter om økende global oppvarming, om isbreer som smelter, havnivå som stiger og nedbørsmønstre som endres. Konsekvensene er alvorlige og omfattende, for naturen og samfunnet.

Det haster å kutte utslipp, og med klimatilpasning, og den må være bærekraftig. Klimatilpasningstiltak som bidrar til økte utslipp er ikke bærekraftige. Det samme gjelder for klimapolitikk som øker samfunnet og naturens klimasårbarhet.

Tekna er på bakgrunn av dette glad for at det endelig er fremmet en stortingsmelding om klimatilpasningspolitikk, og at denne legger opp til en mer aktiv politikk. I tråd med Teknas innspill til regjeringens arbeid, er det avgjørende at politikken er basert på kunnskap og å styrke koordineringen og samhandling mellom ulike sektorer og forvaltningsnivåer.

Tekna støtter forslaget om å innføre et forbedret styringssystem for det nasjonale klimatilpasningsarbeidet, med jevnlig klimasårbarhetsanalyser og et mer systematisk arbeid med politikktutvikling, rapportering og evaluering. Tekna støtter også forslaget om å utvide det nasjonale målet for klimatilpasning slik til at både samfunnet og økosystemene skal forberedes på og tilpasses klimaendringene. Tekna vil understreke at politikk for klimakutt, klimatilpasning og natur må ses i sammenheng.

I det videre vil Tekna særlig kommentere fire innsatsområder og tiltak, med referanse til de aktuelle kapitlene i meldingen: I) Forvaltning av arealer i et klimarobust samfunn, II) Håndtering av vann og overvann i byer og tettsteder, III) Natur og miljø og IV) Bygninger, infrastruktur og samferdsel.

5.4 Forvaltning av arealer for et klimarobust samfunn (med vekt på kommunenes rolle)

Kommunene spiller en nøkkelrolle i arbeidet med klimatilpasning. I dette arbeidet er samfunns- og arealplanlegging et viktig verktøy, hvis det brukes godt. I disse dager foregår det konstituering av nye kommunestyre over hele landet. I henhold til bestemmelsene i PBL, betyr det at alle kommuner i løpet av det neste året skal utarbeide og vedta en kommunal planstrategi. Spørsmålet komiteen bør stille seg er om forslagene som fremmes i meldingen, og forslaget til statsbudsjett, er tilstrekkelige til at kommunene kan ivareta sitt ansvar for klima, natur og klimatilpasning i planarbeidet og arealforvaltningen.

Som meldingen viser til, er det god dokumentasjon på at kommuner i mange år har vært bakpå i arbeidet med klimatilpasning. Selv om nye undersøkelser viser en økende interesse for dette, er det fortsatt reaktiv innsats som preger arbeidet i kommunene. Manglende ressurser og kompetanse er de viktigste barrierene for dette.^{1 2} En undersøkelse av Tekna fra 2022 viste at 44 prosent av kommunene har problemer med å løse oppgavene innen klima- og miljøområdet fordi de mangler spesialistkompetanse³. Tekna viser også til at Klimautvalget 2050 anbefaling (side 141) om å styrke natur- og klimakompetansen hos alle kommuner og fylkeskommuner.

Tekna mener det er behov for langt sterkere innsats for å styrke arbeidet med klimatilpasning i kommunene. I tillegg til å bevilge mer penger over statsbudsjettet til neste år, er det behov for en særskilt satsning for å styrke kommunenes arbeid med klimatilpasning. Tekna vil oppfordre komiteen om å se til Danmark der det stilles tydelige krav til kommunene om plan for arbeidet med klimatilpasning.

5.5 Håndtering av overvann i byer og tettsteder

Klimaendringer med et våtere vær, kombinert med menneskelige arealinngrep som begrenser og påvirker infiltreringen i naturlig terreng, gjør at overvann er en økende samfunnsutfordring. Under gitte betingelser, kan overvann på avveie skape like stor naturskade som flom i vassdrag. De årlige skadekostnadene på grunn av overvann er beregnet til mellom 1,6 og 3,6 milliarder kroner.

NVE har ansvar for å forvalte Norges vannressurser. Tradisjonelt har dette vært knyttet til vassdrag, men med økende skader og risiko fra overvann, mener Tekna at NVE bør få et mer helhetlig ansvar og styrke arbeidet med å forebygge skader

¹ <https://www.ks.no/fagomrader/samfunnsutvikling/klima/hoyere-ambisjonsniva-for-klimatilpasning-i-kommunene/>

² <https://cicero.oslo.no/no/artikler/flere-kommuner-i-gang-med-klimatilpasning>

³ <https://www.tekna.no/aktuelt/tekna-undersokelse-viser-rekrutteringskrise-i-kommunene/>

fra overvann. Tekna viser til vårt statsbudsjettinnspill til Energi- og miljøkomiteen hvor vi har foreslått å øke bevilgningen til NVEs arbeid opp mot kommunene. Her er det stor etterspørsel, og behov for faglig støtte og tilskudd til gjennomføring av både kartlegging og sikrings- og miljøtiltak.

Vann og avløp

Økende overvann bidrar også til økt belastning på vann- og avløpsanlegg. En mer aktiv politikk for bedre overvåking, kartlegging og håndtering av overvann, kan derfor både forebygge naturskade som flom og skred, og redusere den samlede belastningen på vann- og avløpssystemene.

Selv med bedre analyser og satsning på effektive overvannstiltak, bidrar klimaendringer til et stadig mer akutt behov for å ruste opp vann og avløp.

Tekna mener det er på tide å anerkjenne vann og avløp som en grunnleggende infrastruktur i samfunnet. Vi må også erkjenne at vann- og avløpssektoren er underfinansiert og at mange års forsømmelser gir en regning som nå må betales. Statlige myndigheter kan følge opp pålegg om kvalitet, miljø og beredskap overfor kommunene og på den måten utløse økning i gebyrene og gjennomføring av prosjekter. Staten kan også bidra økonomisk gjennom å etablere en behovsbasert låneordning for å få gjennomført de store investeringene som VA-sektoren nå står overfor. Momenter som kan utredes i en slik ordning er rentefritak og ettergivelse av deler av lån ved oppfølging av miljøkriterier.

Tekna viser til innspillene våre til behandling av flere representantforslag om vann og avløp. Tekna viser også til skriftlige innspill til Kommunal- og forvaltningskomiteens høring om forslaget til statsbudsjett, der vi foreslår at Stortinget ber regjeringen

- vurdere ulike ordninger for at staten kan bidra til nødvendige oppgraderinger og investeringer i vann og avløpssektoren, og
- utrede økonomiske og andre insentiver til en regionalisering av vannforvaltningen for å sikre kompetanse og gjennomføringskraft i små kommuner slik det er foreslått i mulighetsstudien for vann og avløpssektoren.

6.1 Natur og miljø

Tekna vil understreke at vi støtter regjeringens vektlegging av natur i meldingen og målet om å redusere den samlede belastningen på økosystemene for at de skal tåle klimaendringene. Tekna imøteser den videre oppfølgingen av dette. Samtidig vil vi gjenta vår skuffelse over forslag til statsbudsjett, som kutter i bevilgningene til skogvern og naturrestaurering.

6.4 Bygninger, infrastruktur og samferdsel

Dette året, viser med all tydelighet hvordan klimaendringer og ekstremvær fører til store skader på vei og jernbane, med påfølgende store kostnader til gjenoppbygging av veianlegg og jernbane og midlertidige løsninger i påvente av dette.

Tekna er helt enig i målet om å gjøre transportinfrastrukturen bedre tilpasset fremtidens klima og at klimatilpasning må være en integrert del av planlegging, bygging og drift og vedlikehold av infrastrukturen.

Igjen etterlyser vi en sammenheng mellom ord og handling. I forslaget til statsbudsjett øker vedlikeholdsetterslepet på vei og jernbane ytterligere, selv om regjeringen peker på dette som et satsingsområde. Statens vegvesen har regnet på effekten av beregnede kostnadsøkninger og opererer med et langt høyere økning i vedlikeholdsetterslepet enn regjeringens budsjettforslag (Se Teknas innspill til statsbudsjettet for 2024). Bedre vedlikehold og oppgradering av infrastrukturen er det viktigste tiltaket for å lede unna vann og sikre mot ras og flom - og dermed for klimatilpassede veier og baner.